

METODICKÝ LIST A VÝSLEDKY: PUTOVÁNÍ S JANEM AMOSEM PRO 4. ROČNÍK

Cílem je: seznámit žáky s životem a dílem Jana Amose Komenského, uplatnit mezipředmětové vztahy (ČJ, M, VL, VV), naučit je spolupracovat, řešit problémové úkoly, pracovat s informacemi, vyhledávat je v různých typech textu, z různých zdrojů, organizovat práci, komunikovat, číst s porozuměním.

Pracovní listy jsou rozpracovány až do pěti vyučovacích hodin, na konci každého zastavení je třeba provést hodnocení, kontrolu, v závěru dne i reflexi.

Před vyučováním je třeba: vyvěsit ve třídě podstatná jména (naleznete v příloze), dát k dispozici materiály o díle Komenského (hlavní pedagogické názory a seznam děl naleznete v příloze), výtvarné potřeby

VÝSLEDKY:

1. zastavení:
  - 1) Jan Amos Komenský se narodil na jihovýchodní Moravě
  - 2) Uherský Brod, Nivnice, Komňa
  - 3) Strážnice
  - 4) Výsledek: 114

2. zastavení:
  - 1) 1616
  - 2) Listové do nebe
  - 3) Bílá hora (1620, třicetiletá válka 1618-1648)

3. zastavení:
  - 1) Česká republika, Polsko, Švédsko, Anglie, Maďarsko, Holandsko

4. zastavení:
  - Uherský Brod – rodiště J.A.K.
  - Sárospatak – organizace školství
  - Bílá hora – porážka českých stavů
  - 1628 – odešel do exilu
  - 1654 – požár v Lešně
  - 1670 – zemřel J.A.K.
  - Marie Dorota – 2. žena
  - Poklad jazyka.. – podrobný slovník
  - Orbis Pictus – učebnice latiny a jiných jazyků

5. zastavení:
  - 1) Holandsko, Amsterdam, Vilém Alexandr Nizozemský, větrný mlýn, tulipány, sýr, dřeváky

V závěru mohou děti nakreslit obrázky s charakteristickými symboly Holandska.

PŘÍLOHA

Pomůcka pro 1. zastavení 3) úkol. Slova k nalepení ve třídě.

1.	HOLUBI SE SLÉTAJÍ	S
2.	VIDĚL ŠAKALI	V
3.	PSI MAJÍ DRÁPY	T
4.	NA BŘEZÍCH POTOKA	R
5.	Z REKLAMI	Í
6.	OBJEVILI MOLY	Á

7.	O DĚDOVY	C
8.	POD STOLY	Ž

9.	V PRODEJNĚ OBUVI	N
10.	MEZI POLY	O
11.	O SPISOVATELÝCH	D
12.	VODA V KONVI	I

13.	HVĚZDY NA NEBI	C
14.	AUTO SE SVĚTLY	E
15.	V ROKLY	K

HLAVNÍ PEDAGOGICKÉ NÁZORY

Videa:

[Jan Amos Komenský](#)

[Doba Jana Amose Komenského](#)

Komenský vysoce oceňoval význam výchovy. Podle něj by žádné dítě nemělo být vyloučeno z výchovy, protože i to nejméně nadané dítě lze alespoň poněkud vychovat.

Výchova dítěte má podle něj tři hlavní cíle:

- poznat sebe a svět - vzdělání ve vědách, uměních a řemeslech
- ovládnout sebe - výchova mravní
- povznést se k Bohu - výchova náboženská

Klade důraz na význam kázně. Odmítá tělesné tresty za neznalost, ale za porušení kázně je v určitých případech připouští.

Ve svých spisech navrhoval Komenský tuto školskou organizaci:

- od narození do 6 let má být dítě vychováváno doma. Obsah výuky stanovil v příručce pro rodiče Informatorium školy mateřské
- od 6 do 12 let navštěvují děti školu obecnou, která by měla být v každém městě i vesnici. Škola je pro chlapce i dívky. Vyučuje se čtení, psaní, počítání, náboženství, reálie (učení o přírodě a společnosti), zpěv, ruční práce. Vyučování probíhá dvě hodiny dopoledne a dvě hodiny odpoledne.
- od 12 do 18 má mládež navštěvovat školu latinskou, která by měla být v každém městě. Základem vzdělání je sedmero svobodných učen (gramatika, rétorika, dialektika, aritmetika,

geometrie, astronomie a múzika), přírodní vědy, zeměpis, dějepis, matematika, a jazyky jako latina a řečtina. Komenský ovšem doporučuje i jiný jazyk, aby se každý dorozuměl se svými sousedy (němčina).

- od 18 do 24 let slouží ke vzdělávání akademie, která by měla být v každé zemi. Jde o vysokou školu, kde by se studovalo bohosloví, práva nebo medicína. Důležité je i vzdělání náboženské a filosofické. Vysokou školu nazývá akademie, protože univerzity byly katolické, chtěl je tedy odlišit od protestantských.

Po ukončení vzdělávání by měl člověk cestovat. Zdůrazňoval ale, že vzdělávání nikdy nekončí, že je neustálé.

Poprvé definoval pojem školní rok, školní prázdniny a školní týden. Ve třídách by měli být žáci stejného věku a stejné úrovně znalostí. Pokud je ve třídě větší počet žáků, doporučuje pro učitele pomocníka (ve třídách bývalo 80 - 100 žáků). Každá třída by měla mít svou místnost pro výuku, každý rok by měla mít učebnice, učitelé by měli mít poznámky, jak s učebnicí pracovat.

Při výuce samé aplikoval Komenský tyto zásady:

- zásada názornosti - přímá žákova zkušenost
- zásada systematickosti a soustavnosti - učivo by na sebe mělo navazovat, nejen v jednotlivých předmětech, ale i mezi nimi. Je třeba zajistit soustavný vzdělávací režim
- zásada aktivity - žáci by měli své poznatky získávat vlastní zkušeností využívat je v praxi
- zásada trvalosti - je třeba soustavně učivo opakovat
- zásada přiměřenosti - učitel by měl vycházet z věkových a individuálních schopností dětí

Děti dělí podle nadání:

1. bystré, dělají radost
2. bystré, líné
3. bystré, vzpurné
4. s nedostatkem bystré mysli
5. s nedostatkem bystré mysli, líné
6. s nedostatkem bystré mysli, vzpurné

Rodiče a učitel mají být vhodným příkladem pro dítě a vést jej ke správné životosprávě. Doporučuje vhodnou stravu, střídání práce s odpočinkem, dostatek spánku (8 hodin) a péči o hygienu těla.

Jan Amos Komenský vytvořil celou řadu spisů z mnoha oborů, psal především česky, latinsky a německy. Nejpodstatnější částí jeho díla jsou spisy teologické a filosofické, hluboce ovlivněné věroukou Jednoty bratrské. Tyto spisy jsou v mnohém autobiografické nebo jsou inspirovány událostmi z Komenského života. Hlavním dílem filosofickým je *De rerum humanarum emendatione consultatio catholica*. Přestože nevytvořil žádný čistě beletristický spis, jeho díla mají pro svůj vytríbený jazyk mimořádnou literární hodnotu a patří k vrcholným dílům české literatury (zejména filozofická alegorie *Labyrint světa a ráj srdce*).

Další významnou částí jeho díla jsou spisy pedagogické, ve kterých v mnohém předběhl svou dobu. Nejúspěšnější z nich je názorná učebnice latiny a zároveň jakási encyklopedie, nazvaná *Dvěře jazyků odevřené*, která už za jeho života vyšla v mnoha vydáních a jazycích a byla používána i katolíky. Jeho hlavním dílem je ale *Didactica magna* (Velká didaktika), v níž shrnul své pedagogické názory formou traktátu. Jím navrhované učební metody ale přes úspěch některých děl nebyly za jeho života uplatněny.

- **O poezii české** – Snaha obrodit poezii znovuzavedením časoměrného verše, který sám užíval v překladech žalmů.
- **Listové do nebe** – Fiktivní dopisy chudých ke Kristu, stěžují si na bohaté. Kristus je utěšuje a kárá bohaté, všechny nabádá, aby zůstali poslušni božích zákonů. Toto dílo je výrazně ovlivněno myšlenkami Jednoty bratrské.
- **Truchlivý** – Zamyšlení nad rozporem rozumu a víry. Napsal je po smrti své první ženy a dětí.
- **Moudrost starých Čechů** – Sbíрка starých pořekadel a přísloví (asi 2000).
- **Poklad jazyka českého** – Podrobný slovník všech českých slov. Měla být vysvětlena i gramatika. Chtěl zachytit i nespisovná, nářeční a přejatá slova. Materiál sbíral celý život. Slovník se nedochoval, jelikož shořel v Lešně.
- **Via lucis (Cesta světla)** – Zabývá se zde pansofií (vševědou). Byl toho názoru, že když u lidu zmizí nevědomost, války ustanou. Aby došlo k nápravě lidstva, vládnout by měl sbor mudrců. Pro lepší dorozumění mezi národy je třeba zavést novou řeč, které by všichni rozuměli. Latina je podle něj příliš těžká.
- **Přemýšlování o dokonalosti křesťanské**
- **Hlubina bezpečnosti** – Čím více se člověk vzdaluje od Boha, tím větší je jeho beznaděj.
- **Kancionál** – Sborník duchovních písní, české žalmy.
- **Kšaft umírající matky Jednoty bratrské** – Vyjadřuje víru, že se odkazu Jednoty ujme český a moravský lid. Postava matky je symbolem Jednoty bratrské, která je odsouzena k zániku, ale matka ve své závěti odkazuje hlavní myšlenky příštím generacím. (kšaft = závěť).
- **Labyrint světa a ráj srdce** – alegorický příběh. Vypravěč se ocitá v okrouhlém městě uprostřed nicoty. Průvodci Všeživý Všudybud a Mámení mu líčí krásy světa, poutník však vidí jen klam, marnost, faleš, bídu a smrt. Chce odtud utéci, ale nemá kam. Východisko ze zmatků tohoto světa nachází v otevření svého srdce, aby do něj mohl vstoupit Ježíš Kristus.
- **Pokračování v bratrském napomínání** – Vlastní životopis.

- ***De rerum humanarum emendatione consultatio catholica*** (Obecná porada o nápravě věcí lidských)

- ***Didactica magna*** (latinsky Velká didaktika) – jedná se o spis o vyučovacích metodách.

Výchovu zde rozdělil do čtyř stupňů po šesti letech:

1. do 6 let mateřská škola,
2. do 12 let povinná školní docházka,
3. do 18 let latinské školy, gymnázia,
4. poté university.

Toto byl jeden z prvních projektů systematizace školství a na svou dobu byl velmi pokrokový.

- ***Didactica*** – tj. umění umělého vyučování. Původně byla psána česky, vyšla latinsky. Stanovuje tu obecně platné vyučovací zásady:

1. Učit se musí od mládí.
2. Povinná školní docházka (chytří, hloupí, chudí, bohatí, ...).
3. Názorné vyučování.
4. Nutnost určitého stupně vzdělání, horlivost.
5. Přiměřenost látky k věku.
6. Vše převádět do praxe.
7. Vyučovat od jednoduššího ke složitějšímu.
8. Nutnost stálého opakování.
9. Žák má být současně učitelem.
10. Vyučování má být zábavné.

Tyto zásady byly skutečně průlomové až revoluční. Bojuje zde proti mechanickému učení, tvrdí, že vzdělání má být zdarma.

- Informatorium školy mateřské – rady matkám k výchově dětí před školou.
- Dvěře jazyků odevřené – latinsky, pojednání o důležitosti jazyků a jak se jim učit.
- Grammatica latina – latinsky, učebnice latiny
- Nejnovější metoda jazyků – teorie jazykového vyučování.
- Orbis Pictus (Svět v obrazech) – původně učebnice latiny, později i jiných jazyků.
- Škola na jevišti – pedagogické školské drama.
- Schola Pansophica (1650) – navrhuje mimo jiné, aby žáci latinské školy alespoň jednu hodinu týdně četli současné noviny; zavedl tedy jako první média do výuky.

- Theatrum universitatis rerum (Divadlo světa) – spis o důležitosti vzdělání (latinsky).
- Navrzení krátké o obnovení škol v Království Českém – návrh školské reformy

Dále se zachovala jeho korespondence s přáteli, vědci, státníky. Kromě toho si vedl deníky, které se z části dochovaly. Význam jeho díla spočívá v několika aspektech, pokračoval v práci svých předchůdců (Tomáš Štítný ze Štítného, Daniel Adam z Veleslavína, Jan Blahoslav). Vyzdvihl úlohu vzdělání, stanovil zásady vyučování (mnoho jich platí dodnes). Povznesl češtinu na vyšší úroveň, jeho dílo se stalo vyvrcholením myšlenkového vývoje celé starší české literatury. Na svoji dobu došel k poznatkům, které by bylo možno označit za revoluční. Jeho věhlas započal již za jeho života, ale teprve mnohem později byla část jeho myšlenek doceněna a realizována. Jeho díla vyšla v mnoha překladech a ovlivnila evropské myšlení. Jeho didaktické myšlenky převzali encyklopedisté a osvícenci.

Nejstarší dochovaný rukopis J. A. Komenského z roku 1611. Část textu česky: V mladosti má člověk pamatovati, kterak by dobře živ byl, a v starosti kterak by dobře umřel.

Autor: Jovanka Rybová

Toto dílo je licencováno pod licencí Creative Commons [CC BY-NC 4.0]. Licenční podmínky navštivte na adrese [<https://creativecommons.org/choose/?lang=cs>].